

SOCIALINĖ ATSKIRTJ PATIRIANČIŲ ASMENŲ (BEDARBIŲ) MOKYMASIS IR VERTYBINĖS ORIENTACIJOS

IVADAS

Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001) siūlo gaires diskusijos apie galimybių mokytis įgyvendinimą, siekiant socialinės ir ekonominės plėtros ES bei į ją stojančiose šalyse.

Viena iš diskusijai siūlomų temų – suaugusio besimokančiojo mokymas ir mokymasis. Tarp atskirtj patiriančiųjų (bedarbių), kurie sudaro iki 12 proc. žmoniškųjų išteklių Lietuvoje, yra besimokančių žmonių. Mokymąsi galima sėkmingai organizuoti ir skatinti, jei įvertinami keli veiksniai. Šio straipsnio paskirtis – išnagrinėti suaugusiam besimokančiajam būdingus ypatumus ir aptarti tyrimų, atliktų atskirtj patiriančių besimokančiųjų kursuose, organizuojamuose bendradarbiaujant neuniversitetinei aukštajai mokyklai bei Kauno darbo biržai, rezultatus. Pranešimas parengtas remiantis literatūros analizės, kiekybinio ir kokybinio interviu ir autorių patirties refleksijos metodais.

SUAUGĘS BESIMOKANTYSIS; JO BRUOŽAI

Pasak Chickerring ir Gamson (1), suaugęs besimokantysis apibūdinamas atsižvelgiant į jo brandą, patirtį, sukauptos informacijos gausą, savivaizdį ir susikurtą savivertę. Suaugusieji linkę mokytis, jų vertybės, įsitikinimai bei pažiūros yra aiškios, jiems būdingas išdidumas, individualumas, savarankiškumo poreikis. Be to, mokydamiesi jie linkę spręsti problemas. Lietuvos besimokančiųjų bruožų apžvalga įgalina šalia Chickerring ir Gamson įvardytų paminėti ir išskirtinius, atskirtj patiriančio suaugusio besimokančiojo bruožus. Jie apibūdina atskirtj patiriantį ir nuo 3 iki 10 metų darbo neturinį besimokantįjį. Patirties refleksija bei interviu duomenų analizė leidžia autorėms nurodyti šiuos bruožus:

- Žema savivertė, kartais beveik frustracija, kai netikima, jog Lietuvos demokratinė sistema jiems gali duoti ką gero.
- Siūlomi kursai vertinami menkliau už jų pabaigoje išduodamą sertifikatą.
- Kartais menklai suprantama, kaip veikia demokratija, ypač ekonomikos bei darbo rinkos srityje.
- Dažnai nesuvokiamos žmogaus – piliečio ir darbuotojo – teisės; išgirdę apie jas atskirtj patiriantieji mano, jog jos utopinės.
- Menklai suprantama, kaip galima įsidarbinti (pvz., daž-

nai tvirtinama, jog įdarbinimu turi pasirūpinti valstybė) ir kokie yra šiuolaikiniai darbo rinkos reikalavimai (pvz., retai įvardinami nauji įgūdžiai: IT pažinimas, kalbų mokėjimas, mąstymo/mokymosi įgūdžiai).

- Menklai integruojami ankstesnieji įgūdžiai, žinios ir gabumai ieškant darbo vietos.

Globalinę rinką charakterizuoja nauji „veikėjai“ joje. Pasak Grantham (Grantham, 2000, 6), šiuolaikiam darbuotojui būdingos tam tikros savybės:

Atskirtj patiriantieji (bedarbiai) labiau identifikuoja save su tradiciniam darbuotojui būdingomis savybėmis. Remiantis interviu ir diskusijų su suaugusiais studentais duomenimis, *šiuolaikiam darbuotojui* būdingų savybių sąrašas laikomas neatitinkančiu Lietuvos realybės. Vertybinėms orientacijoms įvardyti 1998–2002 atliktas tyrimas, kurio metu apklausti 92 respondentai.

Paprastai suaugusiesiems būdingas kitoks nei vaikams požiūris į mokymąsi. Merton nuomone (Richardson, 2001, 43), mokymąsi suaugusieji apibūdina pasitelkę šias sąvokas: žinių įgijimas, įsiminimas ir pakartojimas, taikymas, supratimas, kitokio požiūrio ugdymas, asmenybės kaita. 2002 neuniversitetinėje aukštojoje mokykloje buvo atliktas tyrimas siekiant išsiaiškinti, ar studijuojantieji įžvelgia pagrindinius suaugusiųjų mokymo principus. Studijuojančiųjų prašyta užpildyti Ramsden (Ramsden, 1994) parengtą klausimyną.

IŠVADOS

Literatūros analizė, tyrimai ir autorių patirties refleksija leidžia suformuluoti šias išvadas:

- Atskirtj patiriančiam besimokančiajam būdinga žema savivertė, menkas demokratinės sistemos, ekonomikos, darbo rinkos veikimo principų suvokimas.
- Vertybinės orientacijos, kurias turi respondentai, rodo nutolimą nuo socialinio ir ekonominio gyvenimo: šeima laikoma prioritetu (45 atvejai iš 92); darbą prioritetu pavadino 3 respondentai (iš 92); antruoju prioritetu pagal svarbą po šeimos, darbą paminėjo 19 respondentų (iš 92).
- Suaugusieji pastebi savo mokytojų pastangas juos motyvuoti, o save laiko susidomėjusiais ir turinčiais mokymosi motyvaciją besimokančiaisiais.

1 lentelė. Darbuotojų savybės

Tradicinis darbuotojas

Reikalauja ilgalaikio saugumo

Mano, jog už karjerą atsakingas darbdavys

Retai patenkinti darbu

Lojalumas darbo vietai yra reikšmingas

Darbas yra pajamų šaltinis

Šiuolaikinis darbuotojas

Saugumas nėra motyvuojantis

Mano esą asmeniškai atsakingi už savo karjerą

Labiau patenkinti darbu

Darbo vietų kaita – natūralus reiškinys

Darbas yra galimybė tobulėti